

O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLİYASINI JORIY ETISH ZARURIYATI
HAMDA UNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.

Kaxarova Zuxra Apsalamovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya
akademiyasi magistratura tinglovchisi

Zuhra.Kaxarova.91@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14810564>

Annotatsiya. Tezisdagi O'zbekistonda Islom moliyasini joriy etish zaruriyati, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, xalqaro moliya bozorlarida mustahkam raqobatbardoshlikni oshirish va jamiyatda adolatli iqtisodiy aloqalarni o'rnatish kabi masalalar ochib berilgan. Islom moliyasining rivojlantirilishi, yurtimizdagi moliyaviy tizimning yanada zamonaviylashishiga, shuningdek, xalqaro sarmoyalarni jalb qilishga yordam berishi mumkin.

Kalit so'zlar: Islom moliyasi, xalqaro moliya, moliyaviy xizmatlar, riskni taqsimlash, diversifikatsiya, xalqaro sarmoya, moliyaviy tizim.

Islom moliya tarmog'i bugungi kunda jahonda jadal rivojlanib borayotgan va innovatsion moliyalashtirish mexanizmini o'zida jamlagan sohalaridan biri hisoblanadi. Aholisining asosiy qismi musulmonlardan iborat bo'lgan davlatlar uchun ushbu tarmoqni rivojlantirish, juda muhim hisoblanadi. Shuning uchun, musulmon davlatlaridagi faoliyati islomiy moliyalashtirishga asoslangan mavjud banklar, investitsiya fondlari va kompaniyalar mablag'larini O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash maqsadida jalb etishi maqsadga muvofiq. Buning uchun albatta milliy bank tizimiga yangicha yondashuv bilan nazar solish, ya'ni an'anaviy moliyalashtirish mexanizmlari joriy etish masalasi tadbiq etilishi kerak. An'anaviy moliya muassasalaridan farqli o'laroq Islom moliyasi real mulk va moddiy jihozlardan iborat nolikvid aktivlarga asoslanadi.

Islom banklari aktivlari¹

1-Jadval

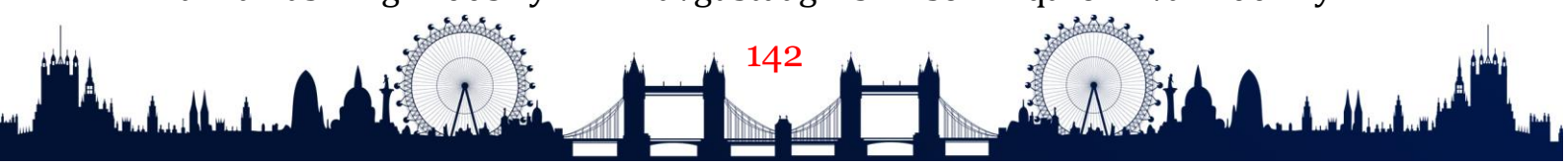
Bank nomi	Joylashgan Davlati	Fitch Rating	Moody's Rating	S&P Rating	Umumiy aktivlari (mln AQSh dollari)	Hisobot sanasi
Abu Dhabi Islamic Bank	BAA	A+	A2	NR	52,502	12/31/23
Qatar Islamic Bank	Qatar	A	A1	NR	51,952	12/31/23
Boubyan Bank	Quvayt	A	A2	A	27,356	12/31/23

Al Rajhi Bank	Saudiya Arabistoni	A-	A1	A-	215,493	12/31/23
Kuwait Finance House	Quvayt	A	A2	NR	123,710	12/31/23
Dukhan Bank	Qatar	A	A2	NR	31,425	12/31/23
Qatar International Islamic Bank	Qatar	A	A2	NR	16,930	12/31/23
Dubai Islamic Bank	BAA	A	A3	NR	85,580	12/31/23
Bank AlJazira	Saudiya Arabistoni	A-	Baa1	NR	34,547	12/31/23
Warba Bank	Quvayt	A	Baa2	NR	15,738	12/31/23

1-jadval ma’lumotiga ko’ra 2023-yil Islom banklari aktivlari o’sib bormoqda hamda reytinglari ham yuqori natijalarni ko’rsatmoqda. Saudiya Arabistoni banki aktivlar bo’yicha yetakchilardan bo’lib kelmoqda.

Bizning fikrimizcha, O‘zbekistonda islom moliyasini joriy etish uchun dualistik andoza aynan mos keladi. Ushbu andozada an'anaviy va islom moliyasi muassasalari faoliyati uchun munosib huquqiy asos va raqobat muhiti yaratiladi, mijozlarda ikki tizim o'rtasida tanlov imkoniyati paydo bo'ladi, ularning islom talabi bo'yicha ehtiyoji qondiriladi, yangi moliyaviy mahsulotlar yaratiladi, mamlakatning jahon hamjamiyati oldidagi nufuzi ortadi va chet ellik investorlar uchun yangi bozorni shakllanishiga turtki beradi.Ushbu andoza joriy qilinsa, mamlakatda islom moliyasi infratuzilmasining tashkil etilishi uning samaradorligi asosiy sharti bo'ladi. Dualistik andoza an'anaviy va monistik andoza bilan solishtirib ko'rilganda, samarali hisoblanishi bugungi kunda buni joriy etgan mamlakatlar tajribasidan ma'lum bo'lgan. Uning amalga kiritilishi islom moliyasi va unga raqobatchi moliya muassasalarining faoliyatiga teng.O‘zbekistonda Islomiy moliyalashtirishga asosan loyihalarni amalga oshirish 2004 yildan boshlangan va bu O‘zbekistonning 2003 yil sentyabrda Islom taraqqiyot bankining a’zoligiga qo’shilishi bilan bog’liq. 2004 yilda Islom taraqqiyot banki (ITB) tomonidan energetika va sog’liqni saqlash sohasida loyihalarni moliyalashtirish uchun «ijara» va «murobaha» shartnomalaridan foydalanilgan. Biroq ITB O‘zbekistonda o‘z faoliyatini mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlagan va bu a’zo bo’lmagan davlatlarning musulmon jamoalarini qo’llab-quvvatlash dasturi orqali grant loyihalarni amalga oshirishda namoyon bo’lgan.O‘zbekiston Respublikasida islomiy moliyalashtirishga doir alohida qonunchilik mavjud emas. Islom taraqqiyot banki va Xususiy sektorni rivojlantirish bo’yicha islom korporatsiyasi tomonidan mamlakatimizda moliyalashtirilayotgan loyihalar O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003 yil 27 avgustdagi 371-sonli qarori va 2004 yil 21

dekabrda qaroriga asosan amalga oshiriladi. Ularga ko'ra O'zbekiston hukumati Islom Taraqqiyot banki (ITB) va Xususiy sektorni rivojlantirish bo'yicha islom korporatsiyasi (XSRIK)ni tashkil etish to'g'risidagi kelishuv moddalarini qabul qilgan.O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki Islomiy moliyaviy xizmatlar Kengashiga a'zo bo'ldi. Kengash faoliyati islomiy moliya institutlarini tartibga solish va nazorat qilish bo'yicha xalqaro standartlarni ishlab chiqish, samarali korporativ boshqaruv mexanizmlari va risk-menejmenti tizimini joriy qilish, shuningdek,mazkur sohada kadrlar salohiyatini oshirish, tadqiqotlar olib borish hamda ushbu masalalarda Kengashga a'zo tashkilotlarga ko'maklashishga qaratilgan.Mikromoliya tashkilotlari tomonidan islomiy moliyalashtirishga oid xizmatlarni ko'rsatish tartibi to'g'risidagi nizom O'zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi tomonidan 2024-yil 26-iyulda №3536 son bilan ro'yxatdan o'tkazildi. Hozirgi kunda O'zbekistonda islom moliyasini rivojlanmayotganligiga asosiy sabablaridan biri qonunchilik bazasining mustahkamlanmaganligi hamda ushbu sohada mutaxassis kadrlarning yetishmovchiligi bo'lsada, yurtimizda ushbu islom moliyasini rivojlantirishga sekin bosqichma-bosqich o'tib kelinmoqda. O'zbekistonda Islom moliyasiga muvofiq moliyalashtirish taqdim etuvchi muassasalar soni 10 taga yetdi.“O'zbekiston — 2030” strategiyasida kamida uchta tijorat bankida islomiy moliyalashtirish mezonlari va tartiblarini joriy etish hamda islomiy moliyalashtirishning qonunchilik bazasini shakllantirish vazifasi belgilangan.“Prezidentning 2022-yil avgusti va o'tgan yili bo'lib o'tgan tadbirkorlar bilan uchrashuvlarida shu masala islom moliyasi masalasi ko'tarilgan edi. O'shandan beri bu borada turli vazirliklardan iborat ishchi guruh ish olib bormoqda. Bir narsani tushunish kerak: bu juda yangi va murakkab soha bo'lib, u ko'plab qonun hujjatlariga, jumladan, garov to'g'risidagi, sudlar to'g'risidagi, banklar to'g'risidagi va Markaziy bank to'g'risidagi qonunlarga o'zgartirishlar kiritishni talab qiladi. Unga ko'ra, “Nobank kredit tashkilotlari va mikromoliyalashtirish faoliyati to'g'risida”gi qonunga islomiy moliya xizmatlarini ko'rsatishga ruxsat beruvchi o'zgartirishlar kiritilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M.(2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaati.
2. Ahmed El-Ashker Rodney Wilson. M.(2006). Islamic Economics a short History, Iqtisodiyot va ta'lim – 431 B.

3. Ali Muazzam.(1988). A Framework of Islamic Banking. In Directory of Islamic Financial Institutions, edited by John R. Presley. London (UK): Iqtisodiyot va ta'lim –112B
4. Siddiqi Muhammad Iqbal.(1986). Model of an Islamic Bank. Lahore (Pakistan): Kazi Publications.
5. Зияев А. ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ ТОМОНИДАН МАРКАЗЛАШТИРИЛГАН МАНБААЛАР ҲИСОБИДАН УЙ-ЖОЙ ҚУРИЛИШНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ АМАЛИЁТИ //Innovations in Science and Technologies. – 2025. – Т. 2. – №. 1. – С. 105-115.
6. Al-Zuhaili,Wahbah(2003).Financial Transactions in Islamic Jurisprudence. Vol. 1. Translated by Mahmoud A. El-Gamal. Beirut (Lebanon): Dar al-Fikr, 294B.\
7. S.Xorun. (2014)Islomiy moliya va bank tizimi. O'zbekitson NMIU.Toshkent -312B.

